Question Bank

शास्त्रबोध:2

MASDC204

Unit-1(वैदिकसाहित्यम्)

अतिलघुप्रश्नाः-

१.कति वेदाङ्गानिसन्ति,कानि च तानि?
२.शिक्षा वेदाङ्गस्यकिम्उद्देश्यम्?
३.वेदाङ्गेषु 'श्रोत्रत्वेन' कःउपमीयते?
४.शिक्षायाः का उपमा प्रदीयते?
५.ऋग्वेदस्य सम्बन्धित शिक्षाग्रन्थाः के सन्ति?
६.कस्य वैयाकरणस्य शिक्षा सर्वैःवेदैःसम्बद्धामन्यन्ते?
७.सामवेदस्य शिक्षाग्रन्थाः के सन्ति?
८.निरुक्तस्य का परिभाषा?
९.निरुक्तस्य विशेषप्रयोजनंकिम्?
१०.निरुक्तशब्दस्य निष्पत्तिःकथंभवति?
११.निरुक्तग्रन्थस्य रचयिता कः?
१२.मुखरूपेण प्रतिष्ठितंवेदाङ्गकिम्?
१३.कल्पवेदाङ्ग वेदपुरुषस्य कःअङ्ग?
१४.कल्पवेदाङ्गस्य कतिभेदाःसन्ति?
१५. षट्सुअङ्गेषुप्रधानमङ्गंकिम्?
१६.पुरुरवा-उर्वशी संवादसूक्तःकस्मिन्मण्डलेवर्तते??
१७.पुरुरवा-उर्वशी संवादसूक्तेकतिमन्त्राःसन्ति?
१८.पुरुरवा-उर्वशी संवादसूक्तेकःस्वरः?
१९.यम-यमी संवादसूक्तस्यसूक्तसंख्या का?
२०.यम-यमी संवादसूक्तेकिंछन्दः?
२१.सरमा-पणि संवादसूक्तस्यऋग्वैदिकक्रमःकः?

२२.सरमा-पणि संवादसूक्तेकतिमन्त्राःसन्ति?
२३.विश्वामित्र-नदी संवादसूक्तस्यऋग्वैदिकक्रमःकः?
२४.विश्वामित्र-नदी संवादसूक्तेकतिमन्त्राःसन्ति?
२५."तस्यवयंप्रसवेयामउर्वीः" मन्त्रांशोऽयंकस्यसूक्तस्यवर्तते?
२६."ओ चित्सखायंसख्यावववृत्याम्" इति मन्त्रःकस्मिन्सूक्तेसमुपलभ्यते?
२७."न वैस्त्रैणानिसख्यानिसन्ति " इति मन्त्रेणसम्बद्धःसूक्तविशेषःकः?
२८.विश्वामित्र नदी संवादसूक्तेसमुल्लिखितौनद्यौ के?
२९."एनावयंपयसापिन्वमानाअनुयोनिंदेवकृतंचरन्तीः"कस्याउक्तिरियम्?
३०."किं भ्राता सद्यनाथंभवति, किमुस्वसायन्निर्ऋतिर्निगच्छात्"कस्याउक्तिरियम्?

लघुप्रश्नाः
टिप्पणी प्रदेय-

१.शिक्षावेदाङ्ग
२.ज्योतिषवेदाङ्ग
३.कल्पवेदाङ्ग
४.व्याकरणवेदाङ्ग
५.निरुक्तवेदाङ्ग
६.छन्दवेदाङ्ग
७.गृह्यसूत्र
८.धर्मसूत्र
९.शुल्बसूत्र
१०.श्रौतसूत्र
११.आचार्ययास्क
१२.पाणिनीय शिक्षा
१३.पुरुरवा-उर्वशी प्रणयगाथा
१४.ऋषिविश्वामित्र
१५.निरुक्तस्य टीकाकाराः

दीर्घोत्तरीयाःप्रश्नाः

१.पूरूरवरवा-उर्वशी संवादसूक्तस्यसारांशःविधेया।
२.सरमा-पणि संवादसूक्तस्यसारांशःविधेया।
३.यम-यमी संवादसूक्तस्यसारांशःविधेया।
४.विश्वामित्रनदीसंवादसूक्तस्य सारांशःविधेया।
५.कल्पवेदाङ्गस्य विषयेनिबन्धमेकंप्रस्तुयत।
६.निरुक्तवेदाङ्गस्य विषयेनिबन्धमेकंप्रस्तुयत।
७.ज्योतिषवेदाङ्गस्ष विषयेनिबन्धनमेकंप्रस्तुयत।
८.व्यकरणवेदाङ्गस्य विषयेनिबन्धनमेकंप्रस्तुयत।
९.छन्दवेदाङ्गस्य विषयेनिबन्धनमेकंप्रस्तुयत।
१०.शिक्षावेदाङ्गस्य विषयेनिबन्धनमेकंप्रस्तुयत।

Unit - 2(दर्शनम्)

1Mark questions:-
लघु प्रश्नाः

१.सांख्यदर्शनस्य प्रणेता क:?
२.सांख्यकारिकाया: उपजीव्यंकिम् अस्ति?
३.सांख्यकारिकाया: नामान्तरंकिम् अस्ति?
४.सांख्यसूत्रं कस्य रचना अस्ति?
५.सात्विक-अहंकाराद् किंप्रवर्तते?
६.आलोचनमात्रं केषां वृत्ति: सन्ति?
७.सांख्यमते करणंकतिविधम्?
८.अन्तकरणम् कतिविधम्भवति?
९.पुरूषस्य अर्थं के प्रकाशयन्ति?

१०.अपवर्ग: केनसिद्ध्यति?
११. वेदान्तसार- ग्रन्थस्यप्रणेता क:?
१२.वेदान्तसारस्य "प्रज्ञा" नाम्नीटीकाया: प्रणेता क:?
१३.वेदान्तसारस्य उपजीव्यग्रन्थ: क:?
१४.अनुबन्ध: कतिविध: अस्ति?
१५.उपासनानां परंप्रयोजनंकिम्?
१६.किं नाम नित्यं वस्तु?
१७.तितिक्षोपरतिसमाधानश्रद्धाशमदमा: किम्उच्यते?
१८.वाह्येन्द्रियाणां तद्व्यतिरिक्तविषयेभ्यनिवर्तनं किंउच्यते?
१९.सुक्ष्मशरीराणि लिङ्गशरीराणिवाकतिअवयवानिधारयन्तिवेदान्तदर्शने?
२०.सदसद्भ्यामनिर्वचनीयं त्रिगुणात्मकं किम्?४१.जीवन्मुक्ति: कस्मिन्दर्शनेस्वीक्रियते?
२१.वेदान्तदर्शने अध्यारोप: किंभवति?
२२.वेदान्तमते निर्वकल्पकविषयेकतिविघ्ना: सम्भवति?
२३.आवरणम् कस्यशक्तिरस्ति?
२४."निर्वातदीपवदचलं" किंभवति?
४६.वेदान्तसारानुसारम् "अज्ञानं" किंरूपंभवति?
२५."षड्विधलिङ्गै" समुपेतंकिम्?
२६.वेदान्तसारानुसारम् क: अधिकारी?
२७.वेदान्तसारे अज्ञानस्यकतिशक्तिःभवन्ति?
२८."तदैक्यप्रमेयस्यतत्प्रतिपादकोपनिषत्प्रमाणस्य च बोध्यबोधकभाव:"
वेदान्तसारानुसारंलक्षणमिदंकस्यास्ति?

6marks Questions:-
व्याख्या कुर्य्याः-

१.अनुबन्धचतुष्टयम्।
२.अज्ञानम्।
३.आवरणशक्ति:।
४.षट्कसम्पत्ति:।
५.सांख्यमते सृष्टिप्रक्रिया।

६.व्यक्त- अव्यक्तयो: वैसादृश्यम्
७.करणानि।
८.बुद्धे: अष्टभावा:।
९.वेदान्तदर्शनम् ।
१०.वेदान्तमते कर्माणि।
११.वेदान्तदर्शनमते अधिकारी
१२.वेदान्तसारानुसारेण साधनचतुष्टयम्।
१३. वेदान्तमतेअध्यारोपः
१४.वेदान्तसारानुसारेण ईश्वरस्वरूपम्।
१५. वेदान्तसारानुसारेणवस्तुनःअवस्तुनः च   स्वरूपम्।
१६.अज्ञानस्य शक्तिद्वयम्।
१७.वेदान्तसारानुसारेण पञ्चीकरणम्।
१८.वेदान्तदर्शने मुक्तिः।१९. सांख्यकारिकानुसारेणसत्कार्यवादसिद्धान्तः।
२०.सांख्यशास्त्रे कैवल्यम्।
२१.सांख्यदर्शनमते प्रकृतिः।

10marks Questions:-
१.सांख्यकारिकादिशा प्रकृतेःकारनत्वं विवेचयत।
२.सांख्यकारिकादिशा सत्कार्यवादंप्रतिपादयत।
३.सांखकारिकानुसारेण कैवल्यस्वरूपविषयेप्रबन्धमेकंप्रतिपादयत।
४.वेदान्तदर्शनस्य अनुबन्धचतुष्टयम्स्वाधीतग्रन्थानुसारंनिरूपयत।
५.वेदान्तसारानुसारं सूक्ष्मशरीरोत्पत्तिविषयम्अधिकृत्यएकःप्रबन्धो लिखत।६.वेदान्तदर्शनासारेण अज्ञानंविवेचयत।
७. वेदान्तदर्शनासारेणअध्यारोप-अपवादन्यायंप्रतिपादयत।
८. वेदान्तदर्शनासारेणसाधनचतुष्टयंनिरूपयत।
९. वेदान्तदर्शनासारेणविवर्तवादंव्याख्यायताम्।
१०. वेदान्तदर्शनासारेणमुक्तेःस्वरूपंप्रतिपाद्यताम्।
११.सांख्यकारिकानुसारेण पुरूषस्वरूपंप्रतिपादयत।
१२.सांख्यदर्शनासारेण प्रत्ययसर्गविषयेविवेचनंकुरूत।

Unit -3(व्याकरणम्)

1marks questions:-

१."द्वियमुनम्" कस्यउदाहरणम् अस्ति?
२.विशेषसंज्ञाविनिर्मुक्त: क: समासः?
३."अब्राह्मण:" इत्यत्र क: समास:?
४."शाकपार्थिव:" इत्यत्र क: समासः?
५.केन सूत्रेण "उपधा" विधीयते?
६.पुल्लिङ्गस्त्रीलिङ्गयो: सु, औ, जस्, अम् , औट् इति प्रत्ययानां का संज्ञा?
७."धात्रंश:" इत्यत्रसन्धिविग्रहंकुरूत?
८."उत्थानम्" इत्यत्रपदसिद्धौ केनसूत्रेणसिद्ध्यति?
९.गुणसन्धिविधायकं सूत्रंकिम्?
१०.प्र+ एजते= प्रेजते इति सन्धिविधायकंसूत्रंकिम् अस्ति??
११.वर्णानामतिशयित: सन्निधिःकिंउच्यते?
१२.पाणिनिमते " मुनि " शब्दस्य का संज्ञा भवति?
१३.क्तक्तवतू इत्यनयोः का संज्ञा भवति?
१४.वृद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रंकिम्?
१५."अधिगोपम्" इत्यत्र क: समासः?
१६."प्रायेणपूर्वपदार्थप्रधान:" क: समास:?
१७." एकाल् प्रत्यय:" क: भवति?
१८. घि - संज्ञा केनसूत्रेणभवति?
१९. वेदपुरूषस्यमुखात्मकंवेदाङ्गं किम्?
२०.गतिसंज्ञा केनसूत्रेणभवति?
२१.किम् नाम सवर्णसंज्ञा?
२२.कति सन्धय:? के च ते?
२३.दीर्घसंन्धि: केनसूत्रेणभवति?
२४.'बभूव' इत्यत्र को धातु?
२५.समास: कतिविध: ? के च ते?

6marks Questions:-

१.युस्मद् शब्दस्य रूपाणिलिखत।
२.अच् सन्धिः।
३.अव्यवीभावसमासः।
४.नामधातु।
५.गुणविधायकं संज्ञासूत्रम्।
६.हलसन्धिः।
२५.विसर्गसन्धिः।
७.वहुव्रीहिसमासः।
८.भू धातु:
९.अस् धातु:
१०.तिङन्त: प्रत्ययः
११.सुवन्त प्रत्ययः
१२.राम: शब्दः
१३.नामधातव:
१४.सनन्त: प्रत्ययः
१५.कृदन्त: प्रत्ययः

10marks Questions:-

१.सभेदं सोदाहरणञ्चसमासविवेचनंकुरूत।
२.सभेदं सोदाहरणञ्चसन्धिविवेचनंकुरूत।
३.रूपाणि लिखत- एध्धातोःविधिलिङ्लकारः, कृधातोःलोट्लकारः, अस्धातो: लृट्लकारः, अद्धातो: लट्लकारः।
४.शब्दानां रूपाणिलिखत- सखि, ज्ञान, विद्वस्, मधु।
५.संज्ञाविधायकं सूत्राणिलिखत- गुणसंज्ञा, अपृक्तसंज्ञा, गतिसंज्ञा, टिसंज्ञा, प्रातिपदिकसंज्ञा, नदीसंज्ञा, घिसंज्ञा, निष्ठासंज्ञा, भसंज्ञा, प्रगृह्यसंज्ञा च।
६.भू धातो: विधिलिङ् - लोट्लकारयो: रूपाणिलिखत।
७.अद् धातो: लट्- लृट्लकारयो: रूपाणिलिखत।

८.नदी ,मधु च शब्दानांरूपाणिलिखत।
९.सभेदं सोदाहरणञ्चप्रत्ययनिरूपनंकुरूत।
१०..संज्ञाप्रकरणस्य विषयेव्याख्यांकुरूत।
११.लघुसिद्धान्तानुसारेण अजन्तपंलिङ्गविषयेविवेचनंकुरूत।
१२.लघुसिद्धान्तानुसारेण हलन्तस्त्रीलिङ्गविषयेआलोचयत।
१७.लघुसिद्धान्तानुसारेण द्वन्द्वसमासंनिरूपयत।
१४.लघुसिद्धान्तानुसारेण अव्ययीभावसमासमधिकृतयनिबन्धमेकंलिखत।

Unit-4(संस्कृतसाहित्यम्)

अतिलघुप्रश्नाः-

१.रससिद्धान्तस्य प्रवर्तकःकः?
२.भरतमुनिः विरचितग्रन्थःकः?
३.अलंकारसिद्धान्तस्य प्रवर्तकःकः?
४.भामहः विरचितग्रन्थःकः?
५.भमहविरचित काव्यालंकारग्रन्थेकतिपरिच्छेदःसन्ति?
६.रीतिसिद्धान्तस्य प्रवर्तकःकः?
७.आचार्यवामनविरचित ग्रन्थःकः?
८.ध्वनिसिद्धान्तस्य प्रवर्तकःकः??
९.आचार्य आनन्दवर्धनविरचितग्रन्थःकः?
१०ध्वनि प्रतिष्ठापकपरमाचार्यकः?
११.वक्रोक्तिसिद्धान्तस्य प्रतिष्ठापकःकः??
१२.कुन्तकविरचित ग्रन्थःकः?
१३.औचित्यसिद्धान्तस्य प्रवर्तकःकः?
१४.आचार्यक्षेमेन्द्रविरचित ग्रन्थःकः?
१५.वक्रोक्तिजीवितम् ग्रन्थेकतिउन्मेषःसन्ति?
१६.अरस्तोः कःसिद्धान्तः?
१७.रीतिरात्मा काव्यस्य इति कःवदति?

१८.क्षेमेन्दस्य कःसम्प्रदायः?
१९.काव्यस्य किंतात्पर्यम्?
२०.रसोत्पतिः इत्यस्यसूत्रंकिम् अस्ति?
२१.स्थायीभावाः कतिसन्ति?
२२.रसनिष्पत्तिविषये अनुमितिवादंकःप्रस्तौति?
२३.रसनिष्पत्तिविषये अभिव्यक्तिवादंकःप्रस्तौति?
२४.रसनिष्पत्तिविषये उत्पत्तिवादंकःप्रस्तौति?
२५.रसनिष्पत्तिविषये भुक्तिवादंकःप्रस्तौति?
२६."रसोमुख्यतयाअनुकार्येरामादावेवभवति " इति कस्यमतम्?
२७.'अद्भुत-रसस्य' स्थायिभावःकः अस्ति?
२८.'श्रृंगार-रसस्य' स्थायिभावःकः अस्ति?
२९.'उत्साहः' कस्यरसस्यस्थायिभावः अस्ति?
३०."क्रोधः" कस्यरसस्यस्थायिभावः अस्ति?

लघुप्रश्नाः
टिप्पणी प्रदेय-

१.भरतमुनि
२.नाट्यशास्त्र परिचयः
३.आचार्यभामह
४.काव्यालंकार परिचयः
५.रससिद्धान्तः
६.आचार्यवामन
७.ध्वनिसिद्धान्तः
८.अभिनवगुप्त
९.कुन्तकाचार्य
१०.आचार्यदण्डी
११.औचित्यसम्प्रदाय
१२.अरस्तू
१३.लाँन्जाइनस

१४.क्रोचे
१५.अभिव्यञ्जनावाद
१६.औदात्य-सिद्धान्तः
१७.अनुकरण सिद्धान्तः

दीर्घोत्तरीयाःप्रश्नाः
१.अलंकारसिद्धान्तं प्रतिपादयत।
२.नाट्यशास्त्रदिशा रससिद्धान्तंप्रतिपादयत।
३."वक्रोक्तिरेववैदग्ध्यभंगीभणितिरुच्यते" सप्रसङ्गंव्याख्यायताम्।
४.ध्वनिसिद्धान्तस्य उपरि निबन्धनंप्रतिपादयत।
५.अनुकरणसिद्धान्तस्य उपरि निबन्धनंप्रतिपादयत।
६.औचित्यसिद्धान्तस्य उपरि निबन्धनंएकंप्रतिपादयत।
७.उदात्तसिद्धान्तस्य उपरि निबन्धनंप्रतिपादयत।
८.रसवदलंकार विषयेनिबन्धनमेकंप्रस्तुयत।
९."विभावानुभावव्यभिचारिसंयोगाद्रसनिष्पत्तिः" इयमुक्तिसप्रसङ्गंव्याख्यायताम्?
१०."काव्यस्यात्माध्वनिरितिबुधैः"इयमुक्तिसप्रसङ्गंव्याख्यायताम्?

Question Bank
MASDC203
ब्रह्मसूत्रम्, वेदान्तपरिभाषा

अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः

1. वेदान्तदर्शनस्य प्रवर्तकः कः?
2. वेदान्तदर्शनस्य प्रमुखो ग्रन्थः कः?
3. वेदान्तपरिभाषायाः लेखकः कः?
4. ब्रह्मणः स्वरूपलक्षणं किम्?
5. तटस्थलक्षणं किम्?
6. किं नाम वेदान्तम्?
7. साधनचतुष्टयं किम्?
8. नित्यवस्तु किम्?
9. अनित्यवस्तु किम्?
10. अद्वैतवेदान्तस्य विषयः कः?
11. प्रकरणस्य लक्षणं किम्?
12. परमपुरुषार्थः कः?
13. किम् नाम प्रमाणम्?
14. वेदान्तिनः कति प्रमाणानि स्वीकुर्वन्ति?
15. किं नाम प्रत्यक्षत्वम्?
16. वृत्तिः कतिविधाः?
17. प्रत्यक्षं कतिविधम्?
18. सविकल्पकप्रत्यक्षं नाम किम्?
19. निर्वकल्पकप्रत्यक्षं नाम किम्?
20. जीवस्य संज्ञा का?
21. साक्षिनाम किम्?
22. ईश्वरसाक्षिनाम्ना किं ज्ञायते?
23. परिणामो नाम किम्?
24. विवर्तो नाम किम्?
25. वेदान्तपरिभाषायां कति परिच्छेदाः सन्ति?
26. किं नाम अनुमानम्?
27. का नाम व्याप्तिः?
28. अनुमानं कति विधम्?
29. अवयवाः कतिविधाः?
30. मिथ्यात्वस्य लक्षणं किम्?
31. सत्ता कतिविधा?
32. उपमानस्य लक्षणं किम्?

33. ब्रह्मसूत्रे कति सूत्राणि सन्ति?
34. ब्रह्मसूत्रे कति अधिकरणानि सन्ति?
35. ब्रह्मसूत्रे कति पादाः सन्ति?
36. का नाम विद्या?
37. का नाम अविद्या?
38. अद्वैतवेदान्तिनां मते अध्यासस्य लक्षणं किम्?
39. नैयायिकानां मते अध्यासस्य लक्षणं किम्?
40. मीमांसकानां मते अध्यासस्य लक्षणं किम्?
41. आत्मख्यातिः केषाम्?
42. अनिर्वचनीयख्यातिः केषाम्?
43. पूर्णप्रज्ञभाष्यं केन विरचितम्?
44. मध्वाचार्यस्य सम्प्रदायस्य नाम किम्?
45. गोविन्दभाष्यं केन प्रणीतम्?
46. शाङ्करभाष्यस्य अपरं नाम किम्?
47. आदिशङ्कराचार्यस्य गुरोः नाम किम्?
48. ब्रह्मसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नाम किम्?
49. ब्रह्मसूत्रस्य आदिमं सूत्रं किम्?
50. ब्रह्मसूत्रस्य प्रथमाधिकरणस्य नाम किम्?
51. .... परत्र पूर्वदृष्टावभासः।
52. अध्यासो नाम ....इत्यवोचाम।

नातिदीर्घाः प्रश्नाः

टिप्पणी प्रदेया-

1. पश्वादिभिश्चाविशेषात्
2. बादरायणः
3. वाचस्पतिमिश्रः
4. भास्कराचार्यः
5. रामानुजाचार्यः
6. ब्रह्मसूत्रम्
7. उपनिषद्
8. वेदान्तदर्शनम्
9. आदिशङ्कराचार्यः
10. ब्रह्म
11. माया
12. अध्यारोपः
13. अपवादः
14. प्रकरणम्
15. अनुबन्धचतुष्टयम्
16. अधिकारी

17. साधनचतुष्टयम्
18. अध्यासः
19. आवरणशक्तिः
20. विक्षेपशक्तिः
21. अभिन्ननिमित्तोपादनकारणम्
22. जगत्
23. वेदान्तपरिभाषा
24. गौडपादः
25. प्रमाणानि
26. विद्या

दीर्घप्रश्नाः (Long Questions)

1. वेदान्तपरिभाषायाः मङ्गलपद्यं व्याख्यायत।
2. अधिकारिणः लक्षणं प्रतिपादयत।
3. अनुबन्धचतुष्टयस्य विस्तरेण वर्णनं कुरुत।
4. साधनचतुष्टयस्य स्वरूपं निरूपयत।
5. अध्यासस्य स्वरूपं प्रतिपादयत।
6. अध्यासलक्षणं प्रतिपदव्यावृत्तिपुरस्सरम्आलोच्यत।
7. अज्ञानस्य स्वरूपं शक्तिद्वयं च विवृणुत।
8. का नाम ख्यातिः? ख्यातिप्रकारं निरूपयत।
9. ब्रह्मसूत्रस्य आदिमं सूत्रंव्याख्यायत।
10. ब्रह्मणः जगज्जन्मादिकारणत्वं प्रतिपादयत।
11. जन्माद्यस्य यतः सूत्रं वर्णयत।
12. शास्त्रयोनित्वात् इति सूत्रं व्याख्यायत।
13. तत्तु समन्वयात् इति सूत्रं वर्णयत।
14. मोक्षस्य स्वरूपं वेदान्तानुसारं विस्तारतः प्रतिपादयत।
15. वेदान्तदर्शनपरम्पराविषये लिखत।
16. प्रस्थानत्रयीविषये विवृणुत।
17. वेदान्तपरिभाषादिशा प्रत्यक्षप्रमाणस्य स्वरूपं निरूपयत।
18. वेदान्तपरिभाषादिशा मनसः अनिन्द्रियत्वं प्रतिपादयत।
19. वेदान्तपरिभाषानुसारं ज्ञानगतप्रत्यक्षत्वस्य प्रयोजकस्य लक्षणम् आलोच्य तत्र अतिव्यापेत्यादिदोषो निराकरणीयः।
20. साक्षिभेदेन प्रत्यक्षस्य भेदो निरूप्यताम्।
21. न तावतदन्तःकरणम् इन्द्रियमित्यत्र मानमस्ति- उक्तिरियं व्याख्यायत।
22. परिणामविवित्तयोर्लक्षणं निरूप्य प्रातिभासिक-रजतस्योत्पत्तिः कथं भवति निरूप्यताम्।
23. अनुमानप्रमाणं वेदान्तपरिभाषादिशा आलोच्यत।
24. उपमानप्रमाणं वेदान्तपरिभाषादिशा व्याख्यायत।
25. वेदान्तशास्त्रानुसारं प्रमाणम् आलोच्यत।

Question Bank (प्रश्नकोषः)

Code - MASDC 202

न्यायदर्शनम्

ग्रन्थौ – तर्कभाषा(प्रमेयनिरूपणादवशिष्टो भागः) अथ च न्यायभाष्यम् (द्वितीयोऽध्यायः)

लघूत्तरप्रश्नाः		
1	कानि प्रमेयाणि?	आत्मशरीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेत्यभावफलदुःख-अपवर्गाः प्रमेयाणि।
2	का नाम आत्मा?	आत्मत्वसामान्यवान् आत्मा
3	बुद्ध्यादयोऽष्टगुणाः कस्य द्रव्यस्य?	आत्मनः
4	शरीरं किमुच्यते?	भोगायतनमन्त्यावयविशरीरम्
5	सुखदुःखान्यतरसाक्षात्कारः कः?	भोगः
6	किं नाम इन्द्रियम्?	शरीरसंयुक्तं ज्ञानकरणमतीन्द्रियमिन्द्रियम्
7	रसनं नाम किम्?	रसोपलब्धिसाधनमिन्द्रियं रसनम्, जिह्वाग्रवर्ति
8	मनसो लक्षणं किम्?	सुखाद्युपलब्धिसाधनमिन्द्रियं मनः
9	शब्दोपलब्धिसाधनमिन्द्रियं किम्?	श्रोत्रम्
10	पदार्थाः के?	द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायाः षट्पदार्थाः
11	द्रव्यसामान्यलक्षणं किम्?	गुणाश्रयो कर्माश्रयो समवायिकारणं वा द्रव्यम्
12	कानि द्रव्याणि?	पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशकालदिगात्ममनांसि नव
13	का नाम पृथिवी?	पृथिवीत्वसामान्यवती पृथिवी
14	तेजसि कति गुणाः? के च ते?	११, रूपस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोगविभाग-परत्वापरत्वद्रवत्वसंस्काराः।
15	अणुष्णाऽशीतस्पर्शस्याश्रयौ कौ?	पृथिवी-वायू।
16	कार्यद्रव्याणि कति? कानि च तानि?	चत्वारि, पृथिव्यप्तेजोवायवः।
17	किं नाम द्व्यणुकम्?	द्वयोः परमाण्वोः संयोगः।
18	कार्यगतरूपादयः कुतः जायन्ते?	स्वाश्रयसमवायिकारणेभ्यो रूपादिभ्यो जायन्ते
19	परमाणुसद्भावे प्रमाणं किम्?	अनुमानम्
20	कः परमाणुः?	यः द्व्यणुकारम्भकः स एव
21	के गुणाः?	रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोग-विभागपरत्वापरत्वगुरुत्वद्रवत्वस्नेहशब्दबुद्धिसुख-दुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नधर्माधर्मसंस्काराः चतुर्विंशतिः।
22	किं नाम गुरुत्वम्?	आद्यपतनासमवायिकारणम्
23	सर्वात्मनामनुकूलवेदनीयं किम्?	सुखम्
24	कर्माणि कति? कानि च तानि?	पञ्च, उत्क्षेपणापक्षेपणाकुञ्चनप्रसारणगमनानि
25	व्यावृत्तिबुद्धिमात्रहेतुः कः?	विशेषः
26	किं नाम सामान्यम्?	नित्यमेकमनेकानुगतं सामान्यम्
27	समवायः कः?	अयुतसिद्धसम्बन्धः समवायः।
28	अभावः कतिविधः? के च ते?	द्विविधः, संसर्गाभावान्योन्याभावश्च
29	विपर्ययो नाम कः?	अतस्मिंस्तद्बुद्धिः
30	कः संशयः?	एकस्मिन् धर्मिनि विरुद्धनानार्थविमर्शः संशयः
31	किं नाम प्रयोजनम्?	येन प्रयुक्तः पुरुषः प्रवर्तते तत् प्रयोजनम्
32	दृष्टान्तः कः?	वादिप्रतवादिनोः सम्प्रतिपत्तविशषयोऽर्थो दृष्टान्तः
33	प्रामाणिकत्वेनाभ्युपगतोऽर्थः क उच्यते?	सिद्धान्तः

34	के अवयवाः?	प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमनान्यवयवाः
35	सव्याप्तिकं दृष्टान्तवचनं किमुच्यते?	उदाहरणम्
36	वादशब्दस्यार्थः कः?	तत्त्वबुभुत्सोः कथा वादः
37	उभयसाधनवती विजिगीषुकथा क उच्यते?	जल्पः
38	के हेत्वाभासाः?	सव्यभिचार-विरुद्ध-सत्प्रतिपक्ष-असिद्ध-बाधिताः
39	कः प्रकरणसमः?	यस्य प्रतिपक्षभूतं हेत्वन्तरं विद्यते सः
40	अभिप्रायान्तरेण प्रयुक्तस्य शब्दस्याऽर्थान्तरं परिकल्प्य दूषणाभिधानं किमुच्यते?	छलम्
41	पराजयहेतुः कः?	निग्रहस्थानम्
42	कः संशयः?	समानानेकधर्माध्यवसायादन्यतरधर्मादधय्
43	कयोः सन्निकर्षाभावे प्रत्यक्षोत्पत्तिर्न भवति?	आत्ममनसोः
44	प्रत्यक्षादीनामप्रामाण्यं कस्मात्?	त्रैकाल्यासिद्धेः
45	ज्ञानं कस्य लिङ्गम्?	आत्मनो लिङ्गम्
46	अवयविनि कस्मात् सन्देहः?	साध्यत्वात्
47	वर्तमानाभावे सर्वाग्रहणं कस्मात्?	प्रत्यक्षानुपपत्तेः
48	कयोरितरेतरापेक्षासिद्धिर्नास्ति?	अतीताऽनागतयोः
49	कस्मादुपमानस्याऽसिद्धिः?	अत्यन्तप्रायैकदेशसाधर्म्यात्
50	अप्रत्यक्षस्य सिद्धिः केन भवति?	प्रत्यक्षेण
51	उपमानसिद्धिः कथं भवति?	तथेत्युपसंहारादुपमानसिद्धिः
52	शब्दोऽनुमानमिति केषां मतम्?	वैशेषिकाणाम्
53	प्रमाणानि कति?	चत्वारि
54	महर्षिगौतमेन प्रवर्तितं शास्त्रं किम्?	न्यायशास्त्रम्
55	न्यायदर्शनस्य भाष्यकारः कः?	महर्षिवात्स्यायनः
56	न्यायदर्शने कति अध्यायाः सन्ति?	पञ्च
57	विधिः कः?	विधायकः
58	कोऽर्थवादः?	स्तुतिर्निन्दा परकृतिः पुराकल्प इत्यर्थवादः
59	को नाम अनुवादः?	विधिविहितस्यानुवचनमनुवादः
60	मन्त्रायुर्वेदप्रामाण्यवत् तत्प्रामाण्यं कस्मात्?	आप्तप्रामाण्यात्
61	अर्थापत्तिः प्रमाणान्तरं नवा?	न प्रमाणान्तरम्
62	अनुपलब्धिः केषां मते प्रमाणम्?	भाट्टमीमांसक-वेदान्तिनां मते
63	अर्थापत्त्या सह पञ्च प्रमाणानीति केषां मते?	प्राभाकराणां मते
64	ऐतिह्यमपि प्रमाणान्तरमिति केषां मतम्?	पौराणिकानां मतम्।
65	सम्भवोऽपि प्रमाणान्तरमिति केषां मतम्?	ज्योतिर्विदां मतम्।
66	अर्थापत्त्यादीनि न्यायमते प्रमाणान्तराणि न वा?	न प्रमाणान्तराणि
67	अर्थापत्तिरप्रमाणं कस्मात्?	अनैकान्तिकत्वात्
68	शब्दः नित्योऽनित्यो वा?	अनित्यः
69	शब्दोऽनित्यः कस्मात्?	आदिमत्त्वात्, ऐन्द्रियकत्वात्, कृतकवदुपचाराच्च
70	शब्दः कतिविधः? के च ते?	द्विविधः, वर्णात्मको ध्वन्यात्मकश्च
71	न्यायदर्शने पदं नाम किम्?	विभक्त्यन्ताः पदम्

72	कति विभक्तयः?	सप्त
73	कः पदार्थः?	व्यक्त्याकृतिजातयस्तु पदार्थः
74	कः मूर्तिरुच्यते?	व्यक्तिर्गुणविशेषाश्रयो मूर्तिः
75	का नाम जातिः?	समानप्रसवात्मिका जातिः

६ अङ्कप्रश्नाः	
1	आत्मसत्त्वे प्रमाणं व्याख्यात।
2	पृथिवीनिरूपणम्
3	तेजो निरूपणम्
4	दिक्कालयोः एकत्वं साधयत।
5	बुद्धेः स्वरूपं व्याख्यात
6	मोक्षप्राप्तिक्रमं व्याख्यात
7	सिद्धान्तं व्याख्यात
8	असिद्धिं व्याख्यात
9	सव्यभिचारमुपस्थापयत
10	जातिं व्याख्यात
11	निग्रहस्थानं व्याख्यात
12	वादजल्पवितण्डानां शास्त्रोपयोगित्वम् उपस्थापयत
13	विप्रतिपत्त्यऽव्यवस्थाध्यवसायात्संशयं व्याख्यात।
14	यत्र संशयः तत्रैवमुत्तरोत्तरप्रसङ्गः व्याख्यात।
15	सर्वप्रमाणप्रतिषेधाच्च प्रतिषेधानुपपत्तिः।
16	तदप्रामाण्यम्-अनृतव्याघातपुनरुक्तदोषेभ्यः।
17	अर्थवादं व्याख्यात।
18	अनुवादं व्याख्यात।
19	अर्थापत्तेः प्रमाणान्तरनिरसनप्रकारः।
20	ऐतिह्यादीनां प्रमाणान्तरनिरसनविधिः।
21	अर्थापत्तिरप्रमाणम्- अनिकान्तिकत्वात्।
22	तत्त्वभाक्तयोर्नानात्वविभागादव्यभिचारः।
23	विधिं व्याख्यात।
24	ते विभक्त्यन्ताः पदम्।
25	व्यक्त्याकृतिजातयस्तु पदार्थः।

१० अङ्कप्रश्नाः	
1	द्वादशप्रमेयाणि ग्रन्थदिशा विवेचनीयानि।
2	पृथिव्यादिनवद्रव्याणि यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
3	गुणाः तर्कभाषानुसारं लक्षणोदाहरणैः विमृश्य विवेचनीयाः।
4	शरीरेन्द्रियस्वरूपभेदान् यथाग्रन्थमुपपादयत।
5	पृथिव्यादिचतुर्णां कार्यद्रव्याणामुत्पत्तिविनाशक्रमः वर्णनीयः।
6	आकाशादिनित्यद्रव्याणां स्वरूपं ग्रन्थदिशा उपस्थापनीयम्।

7	संख्यादिपञ्चगुणानां लक्षणभेदान् विवृण्वन्तु।
8	सभेदं शब्दस्वरूपं निरूपणीयम्।
9	संशयपरीक्षाम् उपस्थापयत।
10	सामान्यविशेषसमवायाः तर्कभाषादिशा प्रतिपादनीयाः।
11	बुद्धि-अपवर्गयोः स्वरूपं विवृणुत।
12	सप्रभेदान् सिद्धान्तावयवान् परिचाययत।
13	हेत्वाभासाः सविस्तरं व्याख्येयाः।
14	प्रत्यक्षप्रमाणं भाष्यदिशा परीक्ष्यत।
15	त्रैकालविषयमनुमानमित्युपस्थाप्य वर्तमानकालस्य मुख्यत्वं साधयत।
16	उपमानप्रमाणं भाष्यदिशा परीक्ष्यत।
17	शब्दप्रमाणं भाष्यानुसारं परीक्ष्यत।
18	भाष्यानुसारम् अर्थापत्त्यादीनां प्रमाणान्तरत्वं निरस्यत।
19	शब्दानित्यत्ववादिमतं सङ्क्षेपेण उपस्थापयत।
20	शब्दार्थसम्बन्धं यथाभाष्यं निरूपयत।

सांख्य-योगदर्शनम् -2

MASDC-201

सांख्यदर्शनम्

अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः

1) करणानिकतिभवन्ति?

2) करणानांप्रवृत्तिप्रेरकःकः?

3) ईश्वरादि-अन्यकारणात्अन्तःबाह्यकरणंक्रियाशीलंभवति न वा?

4) त्रयोदशविधकरणानिकानि?

5) अन्तःकरणंकतिविधम?

6) बाह्यकरणंकतिविधम्?

7) आभ्यन्तरकरणंकस्यकालस्यविषयाणांग्रहणंकरोति?

8) द्वारिकः?

9) द्वाराणिकानि?

10) बाह्यद्वारंकिम्?

11) प्रदीपकल्पाःके ?

12) प्रकृतिःप्रधानम् इति किमर्थम् ?

13) अविशेषःकः?

14) विशेषःकः?

15) सुक्ष्मातेषांनियता..........

16)लिङ्गशरीरंकिम्?

(17) भावाकतिप्रकारकाःभवन्ति?

18) सात्विक भावाःकतिभवन्ति?

(19) तामसिकभावाःके ?

(20) बुद्धिसर्गःकतिभावात्मकःभवति?

21) विपर्ययस्यकतिभेदाःभवन्ति?

22) तुष्टिःकतिप्रकारका:?

23) सिद्धयःकतिप्रकारकाःभवन्ति?

२4) अशक्तयःकतिप्रकारकाःभवन्ति?

II. टिप्पणीप्रदेया

1) करणम्

2) बाहयकरणम्

3) अन्तःकरणम्

4) ज्ञानेन्द्रियाणि

5) कर्मेन्द्रियाणि

6) मनः

7) तुष्टिः

8) सिद्धिः

9) सूक्ष्मशरीरम्

10) स्थूलशरीरम्

11) धर्मादिभावनाफलम्

12) भौतिकसर्गः

13) दुःखानुभाविता

14) प्रकृतेःसृजनप्रवृत्तेःप्रयोजनम्

15) प्रधानस्यस्वतः प्रवृत्तिः

16) प्रकृतेःमूलेइच्छापूर्तिः

17) प्रकृतेःनिस्वार्थप्रवृत्तिः

III दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः

26)अविवेकख्यात्यनन्तरंप्रधानस्यआत्यन्तिकनिवृत्तिंविवचयत।

27)तत्त्वज्ञानस्यस्थितिंप्रतिपादयत।

28) विवेकख्यात्यासृष्टिसृजनस्यअबोधतांप्रतिपादयत।

29) सूक्ष्मशरीरस्यस्वरूपंप्रतिपाद्यतस्यआवश्यकतांविवेचयत।

30) इन्द्रियाणांप्रवृत्तिप्रेरकविषयम्अधिकृत्यलेखम्एकंलिखत।

31) करणानांविभाजनंप्रस्तूयताम्।

32) अन्तःकरणत्रयेबुद्धेःआवश्यकतांप्रतिपादयत।

33) करणानांद्वारिद्वारयोःसम्बन्धंनिरूपयत।

34) बुद्धेःप्राधान्यस्यकारणंप्रतिपादयत।

35) विषयस्यअविशेषाविशेषयोःस्वरूपंप्रतिपादयत।

36) विशेषस्यअवान्तरभेदंस्वरूपं चनिरूपयत।

37) सांख्यदिशाअपवर्गंप्रतिपादयत।

38) "अथत्रिविधदुःखात्यन्तनिवृत्तिरत्यन्तपुरुषार्थः" इति सूत्रंव्याख्यायत।

39) "असङ्गोऽयंपुरुषः" इति सांख्यसूत्रदिशाविवेचयत।

40) "न वयं षट्पदार्थवादिनो वैशेषिकादिवत्" इति सूत्रं निरूपयत ।

योगदर्शनम्

I. अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः

1) क्रियायोगःकः?

2) तपःकः / को नाम तपः?

3) स्वाध्यायःकः?

4) ईश्वरप्रणिधानंकिम्?

5) क्रियायोगस्यफलंकिम्?

6)क्लेश:कः?क्लेशाः के ?

7) अविद्या का?

8) अस्मिता का ?

9) राग:कः?

10) द्वेष कः?

11) अभिनिवेशःकः?

12) क्षेत्र किम?

(13) प्रसुप्तःकः?

14) तनुःकः?

15) विच्छिन्नःकः?

16) केशमूलःकः?

17) हेयं किम् ?

(18) किमहोय?

(19) हेयहेतु:कः?

20) दृश्यम्किम्?

21) द्रष्टा कः?

22) कैवल्यंकिम्?

(23) हानोपायःकः?

(24) प्रज्ञा का ?

(25) पुरुषस्यप्रान्तभूमयःकतिविधाःभवन्ति?

26) कतियोगाङ्गानिभवन्ति?

27) नियमःकः ?

28) यमःकः ?

29) आसनम्किम?

30) प्राणायामःकः?

31) प्रत्याहारःकः?

32) धारणा का?

33) ध्यानंकिम्?

34) समाधि:कः?

35) अहिंसा का ?

36) सत्यंकिम्?

37)अस्तेयंकिम्?

38) ब्रह्मचर्यंकिम्?

39) अपरिग्रहःकः?

II. टिप्पणीप्रदेया

1) तपः

२) स्वाध्यायः

3) ईश्वरप्रणिधानम्

4) दृश्यम्

5) द्रष्टा

6) यमः

7) नियमः

8) आसनम्

9) प्राणायामः

10) प्रत्याहारः

11) धारणा

(12) ध्यानम्

13) समाधिः

14) सन्तोषः

15) सत्यम्

16) अस्तेयम्

17) ब्रह्मचर्यम्

18) अपरिग्रहः

19) असंसर्गः

20) द्वन्द्वानभिधातः

21) बाह्यवृत्तिः

22) आभ्यन्तरवृत्तिः

23) स्तम्भवृत्तिः

III दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः

1) क्रियागोगस्यस्वरूपंविलिख्यतस्यफलस्यनिरुपणंकुरुत।

2) अविद्यादिपञ्चक्लेशान्वर्णयत।

3) क्लेशनाशोपायंवर्णयत।

4) अविद्याकृतप्रकृतिपुरुषयोःसंयोगस्यस्वरूपंवर्णयत।

5) विवेकज्ञानंनिरूपयत।

6) विवेकज्ञानार्थम्अष्टाङ्गयोगस्यमहत्त्वंवर्णयत।

7)साधनपादस्यमुख्योद्देश्यःकः अस्ति? विवेचयत।

8) क्रियायोगःकः? तस्यअङ्गानिवर्णयत।

9) "तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानिक्रियायोगः" इति सूत्रस्य व्याख्या कुर्वन्तु।

10) क्लेशाः के? तेषांभेदान्विस्तरेणनिरूपयत।

11) अविद्या मूलक्लेशःकथंउच्यते? स्पष्टयत।

12) अस्मिता-राग-द्वेष-अभिनिवेशानांस्वरूपंविवेचयत।

13) क्लेशानांकर्मणा सह सम्बन्धःकथंभवति? व्याख्यात।

14) कर्माशयःकः? तस्यजीवनेकिंप्रभावःभवति?

15) "हेयंदुःखमनागतम्" इत्यस्यअर्थंमहत्त्वं च लिखत।

16) दुःखस्यकारणानिविश्लेषयत।

17) पुरुषप्रकृत्योःसंयोगात्दुःखंकथंजायते?

18) विवेकख्यातिः का? साधने तस्याःकिंमहत्त्वम्?

19) अष्टाङ्गयोगःकः? तस्यअङ्गानिनिर्दिशत।

20) यम-नियमयोःविस्तरेणवर्णनंकुर्वन्तु।

21) आसन-प्राणायामयोःमहत्त्वंस्पष्टयत।

22) प्रत्याहार-धारणा-ध्यानानांमध्येकिंभेदः अस्ति?

23) समाधेः अवस्था का? वर्णयत।

24) साधनपादेनिर्दिष्टस्यसाधनामार्गस्य सम्यक् विवेचनंकुर्वन्तु।

25) चित्तशुद्धयेसाधनपादे के उपायाःउक्ताः?

26) योगदर्शनेसाधनपादस्यकिंमहत्त्वम्? विवेचयत।